

אם נגחו השור באותו יום שהוא של רבו, אף תשלומי הנזק הם לרבו, כשאר כל עבד שתשלומי נזקיו הם לרבו.

ואם נגחו שור ביום של עצמו, הרי התשלומים לעצמו.⁽¹¹⁾

ומקשינן עלה:

אלא מעתה אף אנו נאמר: ביום של רבו ישא העבד שפחה כדין עבד המותר בשפחה.

ואילו ביום של עצמו, ישא בת חורין כדין בן חורין המותר בבת חורין?!

והרי בהכרח שאין הדבר כן, ממה שאמרו בית שמאי במשנתנו: "את עצמו לא תקנתם", הרי שאין הוא יכול לישא אשה כלל.

ומשנינן: איסורא לא קאמרינן שיתחלק יום לזה ויום לזה, אלא דיני ממון בלבד הם שמתחלקים, כשם שהמלאכה מתחלקת.⁽¹²⁾

תא שמע, להוכיח שלא כאשר אמרנו, שתשלום נזק מתחלק יום לזה ויום לזה:

מהא דתניא: המית השור את מי שחציו עבד וחציו בן חורין; הרי בעל השור נתן:

חצי קנס — משום חצי העבד שבו — לרבו, כשאר כל עבד שהומת על ידי שורו, שהוא משלם קנס שלשים שקלים לאדונו.

וחצי כופר — משום חצי בן החורין שבו מב-ב — ליורשיו, כדין שור שהמית בן חורין, שבעל השור משלם ליורשיו כופר; [ונחלקן תנאים: ⁽¹⁾ אם דמי הניזק הוא, או דמי בעל השור].

פירוש אחר ברשב"ם בבא בתרא קמט ב.

11. א. כתבו התוספות, שדין זה הוא רק ל"משנה ראשונה" שהיא קודם שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, או אף ל"משנה אחרונה" באופן שאין כופין את הרב לשחררו כגון ביתומים קטנים, או בחציה שפחה וחציה בת חורין שאין כופין את רבה, שהרי אינה מצווה על פריה ורביה; אבל כשכופין את האדון לשחרר את העבד אין הדין כן, ראה שם.

ב. כתב ב"קהלות יעקב" חגיגה סימן א [ד"ה אולם בקצה"ח], דבפשוטו משמע מן הגמרא, שאם נגחו ביום של עצמו הרי הוא של עצמו, ואין זוכה ממנו האדון את התשלומים ביום שהוא של רבו; אך ראה מה שכתב שם בזה.

12. כתב ב"קצות החושן" [סימן קעא]: כיון דלעולם הוא חציו עבד וחציו בן חורין, ואפילו ביום של רבו הרי הוא חציו בן חורין ואסור

בשפחה, [כמבואר בסוגייתנו, ד"איסורא לא קאמרינן"], והרי בישראל אין שייך "קנין הגוף" [מלבד בעבד עברי הנמכר בתורת עבד עברי], אם כן בהכרח, שאפילו ביום של רבו, הרי שחציו בן החורין שבו אינו אלא משועבד לרבו למעשה ידים בלבד [ואין לרבו קנין הגוף בחציו זה אפילו כעבד עברי], וכן ביום של עצמו, אין זוכה העבד בעצמו בחצי העבדות שבו והיא של רבו, אלא שאין מעשה ידיו של האדון, אבל "קנין הגוף" בחצי העבדות שבו, הרי הוא של רבו אפילו ביום זה, [וראה מה שהאריך בענין זה ב"קהלות יעקב" חגיגה סימן א].

ובסוף דבריו כתב שם נפקא מינה בזה, שאפילו ביום של רבו אינו יכול לעבוד בו עבודת עבד, שהרי אסור לעבוד בישראל עבודת עבד, וראה מה שכתב בפרט זה ב"מנחת חינוך" מצוה שמג, וב"אילת השחר" כאן.

1. א. בבבא קמא כז ב, ושאר מקומות; ורש"י

שהרי מה לי אם כליא כל הקרן, מה לי אם קטע את ידו וכלה היד, והרי אף זו "כליא קרנא" מיקרי!?

ומפרשינן: יש לנו למצוא חילוק בתשלומי נזק בין יום של רבו ליום של עצמו, בכגון שהכחו השור על ידו של האדם, וצמתה [יבשה] ידו, ופופה לחזור לחיותה, ונמצא שלא כליא קרנא, ומכל מקום חייב בעל השור לשלם, כפי ערך פחת דמיו של האדם בגין היות ידו צמותה לפרק זמן.

ובאופן זה חלוק תשלום הנזק: שאם היה הנזק ביום של רבו, כי אז תשלום הנזק הוא לרבו, ואילו אם הזיקו ביום של עצמו, כי אז תשלום הנזק הוא לרבו.

א. אדם החובל בחבירו וכגון שקטע את ידו, הרי זה משלם חמשה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת.

ב. הנזק הוא דמי היד, שהרי פחתו דמיו של

ותיקשי: אם כאשר אמרנו שתשלום נזק מתחלק בין יום של רבו ליום של עצמו, אמאי דין התשלום כשהמית אותו השור, אין בו חילוק בין יום של רבו ליום של עצמו! והרי הכא נמו לימא [אף כאן יש לנו לומר]:

אם המית אותו השור ביום של רבו, יהא התשלום לרבו.

ואם המיתו השור ביום של עצמו, יהא התשלום לעצמו, כלומר: ישלם ליורשיו כדין בן חורין! (2)

ומשינין: שאני הכא כברייאת העוסקת בהמתת העבד, כיון דקא כליא קרנא [הקרן שהוא העבד, הרי הוא כלה על ידי השור], ולכן אין לחלק בין יום של רבו, ליום של עצמו.

ומקשינן: ואלא חיבי דמי דלא קא כליא קרנא, איך תמצא נזק דלא כליא קרנא, שיתקיים בו הדין שאמרנו לעיל: נגחו שור, יום של רבו לרבו, יום של עצמו לעצמו!?

ובפשוטו, ספק זה תלוי במה שזכר בעמוד א בהערה 12 בשם ה"קצות החושן", שהיות ואמרה הגמרא "איסורא לא קאמרינן", ממילא בהכרח, ש"קנין הגוף" אינו מתחלק בין יום של רבו לבין יום של עצמו, ובשניהם חציו קנוי לאדונו וחציו לו; ולפי שיטה זו, בין בזה ובין בזה אין לשלם אלא חצי קנס וחצי כופר, וקושיית הגמרא היא כהצד השני; אבל אם נאמר שלא כה"קצות החושן", אלא אף קנין הגוף מתחלק לימים, [וכמו שצידד ב"קהלות יעקב" הנזכר שם], אם כן יש לפרש את קושיית הגמרא כהצד הראשון.

וראה מה שכתב ב"אילת השחר" כאן.

שכתב כאן שהוא דמי הניזק הוא כשיטה אחת. ב. ראה ברשב"א כאן שביאר למה לא נאמר: "כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר", וראה עוד בתוספות בבא קמא מ א ד"ה כופר, ובתוספות בכבא בתרא נו ב ד"ה ורבנן; וראה עוד בחידושי רבינו קרשק"ש.

2. יש לפרש את קושיית הגמרא בשני אופנים: האחד: שביום של רבו יהא חייב קנס שלם בלבד, ויהא כולו לרבו; וביום של עצמו ישלם כופר שלם בלבד, ויהא התשלום לעצמו.

השני: בין כשנגח ביום זה ובין כשנגח ביום זה, יהא התשלום חצי קנס וחצי כופר, אלא שמקבל התשלום ישנתה מיום ליום.

דעת אביי: כיון שפחתו דמיו מלימכר בשוק בשל ידו שצמתה לפרק זמן, הרי הוא חייב לשלם פחת זה מדין "נוק"; ומלבד זה יש לו לשלם "שבת", שהרי הוא שובת ממלאכה ושוכב במטתו בשל כאב המכה, והוא משלם כפי מה שהיה ראוי להרויח אילו לא היה לו יד אך לא היה נופל למשכב, דהיינו כשומר קישואין, שלכך הוא ראוי אף ללא יד.

ואילו לדעת רבא, אין כאן שני תשלומים של "נוק" ושל "שבת", אלא תשלום אחד בלבד של "שבת", שהרי עד שתחזור יד לכמות שהיתה, אין הוא מרויח כמי שיש לו יד ראויה למלאכה; והיות וראוי היה להיות נשכר כשאר פועלים שבשוק, הרי הוא משלם לו שכר זה כ"שבת".

ומקשינן: הניחא לאביי, דאמר: אדם שהכה את חברו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור, הרי החובל נותן לו לנחבל:

שבת גדולה, היינו מה שפחתו דמיו בשל אובדן זמני של היד, ותשלום זה הוא מדין "נוק", ונקרא "שבת גדולה", משום שפחת דמיו הוא בשל שבת זמני ממלאכה].

ושבת קטנה, היינו מה שהוא בטל ממלאכה בשל שכיבתו במיטה מחמת חולי המכה, ועד שיקום ממטתו לכשיחלוף כאב המכה, ותשלום זה הוא משלם מדין "שבת", ואינו

העבד לימכר בשוק, כי אין מחירו של עבד עם יד, שוה למחירו של עבד ללא יד.⁽³⁾

ג. השבת [לשון שביתה וביטול מלאכה], הוא תשלום נוסף על ביטולו ממלאכה של הנחבל עד שיתרפא, וחייב החובל לפצות אותו על אבדן הכנסותיו בזמן זה.

ד. אין החובל חייב לשלם אבדן הכנסות כפי שהיה ראוי להרויח אילו לא היתה היד קטועה, שהרי כבר שילם לו את ערך ידו; אלא חייב הוא לשלם על אבדן הכנסות של אדם חסר יד שנפל למשכב, שהרי אף זה ראוי להיות שומר קישואין, ומשום מחלתו הרי הוא מנוע מכך, ולכן משלם לו החובל "שבת".

ה. אין חייב בחמשה דברים אלא אדם שחבל בחבירו בלבד, אבל שור שחבל באדם אינו משלם אלא נוק בלבד, שהרי אמרה תורה: "ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו", ולמדנו: "איש בעמיתו" הוי בדין נתינת מומין, ולא "שור בעמיתו של בעליו".⁽⁴⁾

ו. נחלקו אביי ורבא בפרק החובל [בבא קמא פו א], במי שהיכה את חבירו על ידו, וצמתה ידו וסופו לחזור, האם חייב הוא לשלם תשלום "נוק" ותשלום "שבת", או שאינו חייב אלא תשלום "שבת" בלבד; דהיינו:

3. נתבאר על פי שיטת רש"י בבבא קמא פג ב [תחילת פרק החובל] ד"ה וכמה הוא יפה; וכן נראה אף כאן ברש"י בד"ה נותן לו; ויש מפרשים גדר תשלומי חבלה שהוא אינו משום שפחתו דמיו בשוק לימכר, אלא שכך אמרה תורה לשלם למי שחבל את חבירו, כפי השומא

4. נתבאר על פי רש"י בבא קמא כו א, ד"ה איש כי; וראה רש"ש כאן.

הרי בשור שהיכה אנו עוסקים, ובו אנו באים לחלק בין יום של רבו ליום של עצמו, וישור הרי אינו משלם אלא נזק, ואין שייך כלל באופן זה חילוק תשלומין!?

ומשינינן בשני אופנים:

א. אי בעית אימא: אף שאכן לא תמצא בשור תשלום נזק חלוק בין יום של רבו ליום של עצמו, מכל מקום הרי תמצאהו כשהכהו אדם, כי אז חלוק התשלום בין יום של רבו ליום של עצמו. (6)

ואיבעית אימא:

הרי מה שחילקנו בתשלומי נזק בין יום של רבו ליום של עצמו, מימרא היא, ואינה

משלם אלא כשומר קישואין לפי שלכך בלבד הוא ראוי כשצמתה ידו ולא היה נופל למשכב.

ואם כן, אף שור שהכה את האדם על ידו וצמתה וסופה לחזור, הרי הוא משלם שבת גדולה מדין נזק, ומשכחת לה שפיר לחילוק התשלום בין יום של רבו ליום של עצמו.

אלא לרבא, דאמר: אם היכה אדם את חברו על ידו וצמתה וסופה לחזור, אין הוא משלם "נזק" כלל, ואינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום, דהיינו ביטול מלאכה בשל אבדן זמני של יד אדם הראוי לכל עבודה, ומשלם לו כפי השער שנשכרים פועלים בשוק. (5)

ואם כן תיקשי לרבא: הרי האי שור הוא,

5. א. מסתבר שאם נחשב את מחיר היד כמה שפחתו דמיה לימכר בשוק, כנגד פיצוי על כל יום עבודה שהוא מבטל בשל צמיתות היד [ואף ללא הנפילה למשכב], יהא התשלום לפי החישוב השני שהוא חישובו של רבא, גבוה יותר; ולשון "אינו משלם לו אלא שבתו שבכל יום ויום", הרי משמע שלרבא הוא משלם פחות. וצריך לומר, שלרבא אינו משלם לו אלא את ההפרש שבין שכר פועלים בשוק לבין שומר קישואין, וכשאנו מחשבים באופן זה יש לומר, שתשלום מחיר היד בתוספת שבת קטנה, הוא יותר מאשר תשלום שבת שבכל יום ויום שאינו משלם אלא את ההפרש שבין שכר פועלים לשומר קישואין, אלא שהסברא צריכה ביאור, למה לא ישלם על הזמן שהוא נופל למשכב, גם מה שהוא מתבטל מפעולת שמירת קישואין? [ואפשר, שלשון "אלא" שאמר רבא, אינו מתייחס אלא לסוגי התשלומין, ולא לסכום שמשלם המזין].

6. א. לפי תירוץ זה של הגמרא, נמצא שלשון הגמרא לעיל: "גנחו שור, יום של רבו לרבו, יום של עצמו לעצמו", אינו בדוקא, ואנו דנים באדם שהיכה את העבד, וראה "תפארת יעקב".
ב. ה"חזון איש" [ראה ליקוטים כאן], נקט בפשיטות, שאף לפי רבא שחיובו הוא משום "שבת" ולא מדין נזק, מכל מקום אם הזיקו ביום

האם נאמר, שהיות ו"כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו" אמר רחמנא, והאי [וזה האדון] נאמר שלא אדון הוא כי אין לו בו "קנין ממון", והרי זה מיעוט מכל דין תשלום קנס.

או דלמא: אף שאין לאדונו בו קנין ממון, מכל מקום כיון דעדיין מחוסר העבד גט שחרור — ויש לאדון בו "קנין איסור" — אכתי "אדון" ["אדוניו"] קרינא ביה?

תא שמע מן הברייתא שהובאה לעיל:

המית השור את מי שחציו עבד וחציו בן חורין; הרי זה נותן חצי קנס לרבו, וחצי כופר ליורשיו.

מאי לאו, האם לא כן שברייתא זו היא כמשנה אחרונה של בית הלל [לאחר הודאת בית הלל לבית שמאי], שכופין את אדון חצי העבד לשחררו, ונמצא שאינו אלא מעוכב גט שחרור.⁽⁹⁾

משנה או ברייתא, ואם כן אף שלא תמצא דין זה אלא לדעת אביי, לא תיקשי לרבא, כי יש לומר דהך מימרא לרבא לא סבירא ליה.

איבעיא להו:

עבד שאין לאדון בו קנין ממון, אלא שמעוכב הוא גט שחרור להפקיע ממנו את קנין האיסור שיש בו, כגון "המפקיר עבדו" שאין לאדון בו קנין ממון, אלא קנין איסור בלבד,⁽⁷⁾ האם יש לו קנס אם המיתו שור, וניתן הקנס לאדוניו.

או שמא אין לו קנס כלל?

וכשם שמסתפקת הגמרא בקנס, כמו כן מסתפקת הגמרא אם חבל אדם בעבדו, אם תשלומי החבלה הם של האדון או של העבד.⁽⁸⁾

ומפרשת הגמרא את צדדי הספק:

לי מי שמשלם שבת בלבד, שהתשלום מתחלק באופן זה, ומה לי אם משלם הוא שבת מלבד הקרן, וצריך בירור.

7. ראה בסוגיא לעיל לט א.

8. כדמוכח ממה שפושטת הגמרא את הספק מדין תשלומי חבלה; וכתבו התוספות, דכיון שקנסא לרבו חבלה נמי לרבו, דמה לי קטליה כולא מה לי קטליה פלגא.

9. א. כתב רבינו קרשק"ש: "פירוש: דכיון דכופין לעשות לו גט חירות, מיד פקע קנין מעשה ידיו, ואינו אלא מחוסר גט שחרור".

ב. יש לעיין: שלעיל דנה הגמרא בדין תשלום נזק ביום של רבו וביום של עצמו למי הוא,

של רבו הרי כל השבת הוא לרבו, ואם הזיקו ביום של עצמו, הרי כל השבת הוא לעצמו; ואף שבסברא היה לנו לומר: היות וחייב שבת הוא על ביטול המלאכה, אם כן אף כשהזיקו ביום של רבו, הרי לא השביתו ממלאכת רבו אלא מחצית הימים, וכן ביום של עצמו, ואם כן ישלם שבת של יום זה לרבו ושבת של יום זה לעצמו, ואין נפקא מינה באיזה יום הזיקו; וראה מה שביאר שם בטעם הדבר, וראה מה שכתב על דבריו ב"אילת השחר".

ג. לכאורה נראה, כי לפי מה שמפרשת הגמרא בשהכהו אדם, שוב אין אנו צריכים לפרש: כגון שהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור; אלא אף בשהכהו נזק דכליא קרנא, ומה שאמרו: יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו, היינו על השבת המתלווה לכל חבלה; שהרי מה

ודחינן: דלמא אותה ברייתא סוברת כמאן דאמר: המפיל את שן עבדו או את עינו, הרי זה יוצא לחירות, ואף אינו צריך גט שחרור, ומשום שלדעתו בהפלת השן פקע מן העבד מיד, הן קנין הממון והן קנין האיטור; ולכן משלם האדון לעבדו את חבלתו, שהרי זה בן חורין גמור, ולא מעוכב גט שחרור.

דתניא שנחלקו בדין זה תנאים:

בבולן — בכל עשרים וארבעה ראשי אברים שנשנו במסכת נגעים פרק ו משנה ז — **עבד יוצא בהן לחירות** אם נטל אותם האדון ואינם חוזרים, וצריך גט שחרור מרבו, דברי רבי שמעון.

רבי מאיר אומר: אינו צריך גט שחרור.

וכן נחלקו בדבר תנאים נוספים:

רבי אליעזר אומר: צריך גט שחרור; **רבי טרפון אומר**: אינו צריך גט שחרור; **רבי עקיבא אומר**: צריך גט שחרור.

התנאים המכריעין לפני חכמים [האומרים איזו שיטה נראית], **אומרים**:

נראין דברי רבי טרפון — האומר: אינו צריך גט שחרור — ביציאת עבד בשן ועין [שן או עין], הואיל ותורה זיכתה לו לעבד את שחרורו, וכדמפרש ואזיל.

ודברי רבי עקיבא — האומר: צריך גט שחרור — ביציאת עבד בשאר אברים, הואיל וקנס חכמים הוא.

ואם אכן כן, הרי יש לנו ללמוד: מעוכב גט שחרור יש לו קנס והקנס הוא לרבו.

ודחינן: לא תפרש את הברייתא כדעת בית הלל לאחר חזרתם, אלא כמשנה ראשונה שלהם, קודם שהודו לבית שמאי, ואין זה מעוכב גט שחרור, אלא חצי עבד גמור.

תא שמע מהא דתניא: הפיל האדון את שינו של עבדו וגם סימא את עינו, הרי העבד יוצא לחירות בשינו [שהרי המפיל את שן עבדו, יוצא העבד לחירות], ונותן לו האדון לעבדו את דמי עינו, כי היות ויצא ממנו בשינו, צריך הוא לשלם לו את חבלת עינו, שהרי כבר אינו עבדו שייפטר מלשלם לו את חבלתו.

נמצא מבואר בברייתא זו, שאף כי העבד עדיין לא קיבל גט שחרור מחמת הפלת השן, ולא פקע ממנו אלא קנין הממון, די בזה שתהא חבלתו לו עצמו —

ואי אמרת: יש לו קנס למעוכב גט שחרור, וקנס לרבו, ואף החובל בעבד המעוכב גט שחרור משלם הוא את חבלתו לרבו; הרי תיקשי: השתא אם חבלי ביה אחריני יהבי ליה לרביה [אם חבלו בו אחרים הרי הם משלמים לאדון] —

אם חבל ביה רביה גופיה, וכי יהיב ליה לדידיה [אם חובל הוא עצמו בעבדו, וכי אטו יהא חייב לשלם לעבדו]!?

אלא ודאי שהקנס והחבלה במעוכב גט שחרור, אינו לרבא אלא לעצמו.

גופה, ובהכרח לכאורה שנקטה הגמרא שמשנה זו נאמרה למשנה ראשונה, ואילו כאן נוקטת

ופירשו התוספות את הספק לפי משנה ראשונה בלבד, והביאה הגמרא לעיל ראייה מברייתא זו

בתרומה כשאר עבד של כהן, שאמרה תורה: "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", או אינו אוכל?

ומפרשת הגמרא את צדדי הספק:

האם נאמר: הרי "קנין כספו" אמר רחמנא שהוא אוכל בתרומה, והאי עבד שכבר יצא לחירות לאו "קנין כספו" הוא, שהרי כבר אין לו בו קנין ממון.

או דלמא: ביון דמחוסר עדיין גט שחרור, "קנין כספו" קרינא ביה?

תא שמע שעבד המעוכב גט שחרור הרי הוא אוכל בתרומה, מהא דאמר רב משרשיא: (12)

ותמהה הגמרא על הברייתא: וכי אטו יציאת עבד בראשי אברים, קנס חכמים הוא?!?

והא קראי קא דרשינן [והרי מקראות אנו דורשים] ללמד, שהעבד יוצא בראשי אברים, וכמבואר בקדושין כד ב, ואיך אתה אומר שאין זה אלא קנס חכמים?!?

אלא אימא: הואיל ויציאת עבד בראשי אברים אינו מקרא מפורש כשן ועין, אלא מדרש חכמים מן המקראות הוא, לכן צריך הוא גט שחרור. (10)

איבעיא להו:

עבד של כהן שיצא לחירות, ובאופן שהוא מעוכב עדיין גט שחרור, (11) האם הוא אוכל

שמדרש זה אינו ידוע לכל, ושמה ימצאנו האדון בשוק ויאמר לו עבדי אתה.

11. וכגון שהפקיר את עבדו, או שהוא חצי עבד וחצי בן חורין, למשנה אחרונה שכופין את רבו לשחררו; ובתוספות בתירוק אחד מפרשים את ספק הגמרא דוקא בחצי עבד וחצי בן חורין, ראה הכרחם בדבריהם.

והמהרש"ל תמה: איך אפשר שמי שהוא חציו בן חורין וזר גמור בחציו זה, יאכל בתרומה!?

וראה מה שכתבו בזה המהרש"א ו"פני יהושע".

12. מה שלא הביאה הגמרא ממשנה ביבמת צט א, שהיא כעין מימתו של רב משרשיא, ראה מה שכתב הגרי"פ על הגליון, ורש"ש ונמוקי הגרי"ב; וראה חדושי בן אריה הובא ב"הגהות וחדושים" הנדפס מחדש, שגרס בגמרא: "אמר רב משרשיא: תא שמע", וכדבריו כתב ב"מראה כהן", הובא שם.

הגמרא בפשיטות שהנידון הוא למשנה אחרונה!?

ויתכן, לפי מה שכתבו התוספות לעיל, שנידון הגמרא הוא גם למשנה אחרונה, ובאופן שלא שייך לכפות את רבו [כגון ביתומים קטנים], ואם כן כוונת הגמרא לעיל היא, שאף כי הברייתא הזאת מסתבר שהיא למשנה אחרונה, וכמבואר כאן, מכל מקום כלול בזה כל האופנים של משנה אחרונה, ובכלל זה אופן שאין כופין את האדון לשחררו, ואז הרי הדין הוא כמו למשנה ראשונה.

10. בפשוטו, מכאן ראייה לשיטת הרמב"ם בשורש שני שבספר המצוות, שיש חילוק בין דברים הנדרשים במידות שהתורה נדרשת בהן לדברים המפורשים בתורה, וכמו שמצינו בכמה מקומות שחילק הרמב"ם לדינא בין אלו לאלו, [דוגמא: בהלכות טומאת מת פרק ג הלכה ג כפירוש רוב האחרונים, ראה שם בספר המפתח]. אבל התוספות בשם רבינו תם, וכן הר"ן בחידושו כאן, פירשו, שהטעם הוא משום

כהנת [אשת כהן המעוברת ממנו, וכבר מת הכהן] **שנתערב** ולדה בולד שפחתה שהוא עבד של כהן ואוכל בתרומה.

הרי אלו התערובות **אוכלין** שניהם בתרומה, שכל אחד מהם, אם לא שכהן הוא בעצמו, הרי עבד כהן הוא [עבדו של חברו הכהן], שאוכל אף הוא בתרומה.

ואולם אין הם חולקין אלא חלק אחד של תרומה על הגורן —

כלומר: כשבעל הבית מחלק לכהנים תרומה בגורן, הרי זה לא יתן לאחד מן הולדות אלא במעמד השני, שהרי קיימא לן: אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, שלא יאמרו: כהן הוא ויבואו להכשירו ליוחסין.

והיות וכל אחד מהם ספק עבד הוא, אין חולקין לו תרומה אלא אם כן חברו עמו, שאף אם אינו אלא עבד, הרי רבו עמו.

הגדילו התערובות האלו וראויים לשחרר עבדים, אם רצו הרי אלו **משחררין זה את זה**.

ומוכיחה הגמרא מדין זה לדין אכילת תרומה במעוכב גט שחרור; שהרי: העבד המעורב אינו אלא עבד המעוכב גט שחרור, כי אין אדונו יכול להשתעבד בו, כיון שמי יודע מי העבד ומי האדון; ומכל מקום אוכלים הם בתרומה, הרי למדנו: אף המעוכב גט שחרור אוכל בתרומה.

ודחינן: **הכי השתא** [וכי הנידון דומה לראיה]?!
התם, הרי אף שבפועל מחמת הספק אין יכול אף אחד מן התערובות להשתעבד בחבירו, הרי כיון שאם יבא אליהו ויאמר **בחד מינייהו** [על אחד מהם] **דעבד הוא**, הרי ישתעבד בו חברו —

ואם כן אף השתא שעדיין לא בא אליהו, **”קנין כספו” קרינא ביה**. (13)

ואם כן אף השתא שעדיין לא בא אליהו, **”קנין כספו” קרינא ביה**. (13)

אבל **הכא** במעוכב גט שחרור, שאף לפי האמת אין לו בו קנין ממון, ואינו אלא מעוכב גט שחרור, שפיר יש מקום להסתפק ולומר: **לאו קנין כספו הוא כלל**.

השמועה הבאה מתפרשת לפי שיטת התוספות, כפי שכתב רבינו עקיבא איגר, שהיא פשוט כוונת התוספות. (14).

א. נחלקו רבי מאיר וחכמים, בדיון קנין בדבר שלא בא לעולם אם הוא חל; ואופן המחלוקת שנחלקו בו, הוא, במי שאומר לאשה: הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי, או לאחר שימות בעליך:

דעת רבי מאיר: הקדושין חלים, ואף על פי שהוא דבר שלא בא לעולם.

דעת חכמים: אין אדם מקנה וקונה דבר שלא בא לעולם, ואין הקדושין חלים.

הגמרא בסוגייתנו.

14. ברם, רבינו עקיבא איגר הוכיח ממקום אחר, שאי אפשר לפרש כן, ומתוך כך נדחק בכיבור

13. ראה ב"קהלות יעקב" בבא מציעא סימן יא בדיון "ממון שזכה מדין המוציא מחבירו עליו הראיה, אי הוי שלו גמור", ראה שם באות ו' מה שכתב והביא מן האחרונים בכיבור סברת

ב. ולכן, המקנה לחבירו פירות דקל שעדיין לא חנטו, היות ודבר שלא בא לעולם הם, הרי שדין זה תלוי במחלוקת רבי מאיר וחכמים.

ג. אבל המקנה לחבירו "דקל לפירותיו", בואף חכמים מודים שהמכר חל, היות והדקל כבר בעולם הוא.

איבעיא להו:

עבד שמכרו רבו לאחר לענין קנס, והיינו שמכר את העבד לענין קנס, [ומכירה זו יש לדון לדמותה למכירת "דקל לפירותיו", שהן לדעת רבי מאיר והן לדעת חכמים המכירה חלה]:

האם **מכור** הוא העבד לכן, והקנס יהיה של הקונה.

או ש**מא אינו מכור**, והקנס הוא לאדונו?

ומפרשת הגמרא את האיבעיא:

תיבעי [יש להסתפק ספק זה] הן **לרבי מאיר** הסובר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", והמקנה אפילו את פירות הדקל לבדם, הרי הוא קונה לדעתו.

וכן **תיבעי** ספק זה **לרבנן** הסוברים: "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", ואילו המקנה "דקל לפירותיו" — קנה.

כיצד תיבעי לרבי מאיר:

משום שיש לומר: **עד כאן לא קאמר רבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם"** ואפילו כשמקנה אותו לבדו, **אלא כגון פרות**

דקל שמכר אדם לחבירו קודם שבאו לעולם, ומשום **דעבידי דאתו** [עתידים הם לבא].

אבל הכא הרי כמה ספיקות יש להסתפק, אם אכן יהיה תשלום קנס, כי:

מי יימר דמיננח, מנין לנו שאכן יינגח העבד על ידי שור אי פעם.

ואפילו אם **תמצא לומר דמיננח**, ממאי **דמשלם** [מנין שישלם בעל השור את הקנס],

והרי **דלמא מודה בעל השור** שהוא חייב מג-א קנס, **ומיפטור מלשלם**, שהמודה בקנס הרי הוא פטור.

ומכח סברא זו, פשוט שאם ימכור את הקנס לבדו, לא תועיל המכירה אפילו לרבי מאיר; אלא שיש להסתפק לפי שיטת רבי מאיר:

האם נאמר: היות ולא מכר את הקנס עצמו, אלא מכר את העבד לענין קנס, אם כן מועילה המכירה.

או ש**מא**: היות ואין הקנס יוצא מגוף העבד, אין שייך למכור כלל עבד לענין קנס, ואם כן לא מכר אלא את הקנס עצמו, ובזה אפילו רבי מאיר מודה, שאין חלה המכירה, כיון דלא "עבידי דאתו".

וכיצד **תבעי לרבנן**:

הרי **עד כאן לא קאמרי רבנן: "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם"**, אלא כגון פירות דקל עצמם, **דהשתא מיהא ליתנהו** [עתה בשעת המכר אין פירות בעולם].

אבל הכא, הרי אינו מוכר את הקנס עצמו, אלא את העבד לענין קנס הוא מוכר, והא